

Painting by Anelia Pavlova

Wat doet de Engel in ons astraallichaam?

Voordracht van Rudolf Steiner uit 1918

Een mens die spirituele geesteswetenschap beoefent, mag dit niet slechts als een theoretische wereldbeschouwing behandelen, de geestelijke wetenschap moet inhoud en kracht geven aan het gehele leven. En alleen wanneer we onze ideeën in ons zo krachtig maken dat ze werkelijk in ons tot leven komen, alleen dan vervullen ze echt hun taak. Want daardoor worden we in zekere zin behoeders van heel bepaalde belangrijke ontwikkelingsprocessen van de mensheid.

Over het algemeen zijn mensen die de een of andere wereldbeschouwing aanhangen ervan overtuigd dat gedachten en voorstellingen, afgezien van hoe ze in hun ziel leven, niet ook daarbuiten in de wereld een realiteit zijn. Mensen met een dergelijke opvatting geloven: idealen die ik als gedachten en voorstellingen in mij draag, zullen alleen in zoverre in de wereld opgenomen worden als het me lukt ze door mijn daden in de wereld te verwezenlijken. Als we spiritueel geestelijk willen denken moeten we ervan uitgaan dat onze gedachten en voorstellingen, om werkelijkheid te kunnen worden, nog andere wegen moeten zoeken dan verwezenlijking door onze daden in de uiterlijk zichtbare wereld. Het inzicht in deze levensnoodzaak betekent tegelijkertijd een oproep om als mens een wakker bewustzijn te hebben van de tekenen van de tijd.

Mensontwikkeling versus Wereldontwikkeling

Er gebeurt veel in de wereldontwikkeling. Het is de taak van de mens, en vooral van de mens van deze tijd, een werkelijk begrip te ontwikkelen voor dat wat er in de wereldontwikkeling — waaraan hij zelf deel heeft — gebeurt. Iedereen weet dat je met betrekking tot de individuele mens rekening moet houden met je ontwikkeling en niet slechts met dat wat zich om je heen afspeelt.

Stelt u zich maar eens het volgende voor, in grove trekken geschilderd: de uiterlijk waarneembare gebeurtenissen die nu plaatsvinden [van de eerste wereldoorlog], die omringen mensen die vijf, tien, twintig, dertig, vijftig en mensen die zeventig jaar oud zijn. Toch zal geen verstandig mens verwachten, dat de vijf of tienjarige net zo'n verhouding heeft tegenover wat er om hem heen gebeurt als de twintigjarige, of de vijftig of zeventigjarige. De verhouding van de mens tot zijn uiterlijke omgeving kun je alleen bepalen als je rekening houdt met de ontwikkeling van de mens zelf. Wat betreft de individuele mens zal ieder het daar mee eens zijn. Maar zoals de individuele mens een heel bepaalde ontwikkeling doormaakt, zoals hij als kind als het ware heel andere krachten heeft dan in de kracht van zijn leven, of als grijsaard — zo heeft de mensheid in de loop van haar ontwikkeling ook steeds weer andere krachten, en we slapen om zo te zeggen ten aanzien van de wereldontwikkeling als we niet onderkennen dat de mensheid wezenlijk anders is in de twintigste eeuw dan ze in de vijftiende eeuw was, laat staan in de tijd van het 'Mysterie van Golgotha' of nog eerder.

Het behoort tot de grootste gebreken en dwalingen juist van onze tijd dat men dat wat ik zojuist gezegd heb niet wil onderkennen; dat men van mening is dat je over de mens of over de mensheid in het algemeen geheel abstract kunt spreken zonder te weten dat deze mensheid een ontwikkeling doormaakt.

Nu is de vraag: hoe kom je tot een nauwkeuriger inzicht op dit gebied?

U weet, een belangrijk aspect van deze ontwikkeling hebben we reeds meermalen besproken. De Grieks-Romeinse tijd, vanaf de achtste eeuw voor Christus tot ongeveer 1500 na Christus noemen we het cultuurtijdperk van de verstands- of gemoedsziel. En na de vijftiende eeuw spreken we over het cultuurtijdperk van de bewustzijnsziel. Daarmee hebben we een wezenlijk element in de ontwikkeling van de mensheid aangeduid juist wat betreft onze tijd. We weten daardoor dat de belangrijkste kracht die een rol speelt in de mensheidsontwikkeling vanaf de vijftiende eeuw tot in het vierde millennium toe, de bewustzijnsziel is.

Maar we mogen in de spirituele geesteswetenschap, in de werkelijke geesteswetenschap nooit genoeg nemen met algemeenheden en abstracties, we moeten altijd proberen tot concrete feiten te komen. Abstracties zijn hooguit nuttig om de gewone nieuwsgierigheid te bevredigen. Maar om de geesteswetenschap tot een levenskracht te maken is nieuwsgierigheid niet genoeg, daarvoor moeten we serieuzer zijn.

Zo moeten we ook de mededeling dat we in het tijdperk van de bewustzijnsziel leven proberen concreter te maken. Als we nu tot een duidelijk beeld willen komen moeten we om te beginnen eens wat nauwkeuriger het wezen van de mens zelf beschouwen. We kunnen onszelf, zoals we als huidige mensen zijn, antroposofisch gezien indelen in een aantal wezensdelen. We onderscheiden:

- het Ik
- het astrale lichaam
- het etherlichaam
- het fysieke lichaam

Van deze vier wezensdelen leeft voorlopig alleen in het Ik ons zielegeestwezen. Het Ik hebben we immers ook door onze Aardeontwikkeling en door de Geesten van de Vorm, de leiders van die Aardeontwikkeling, gekregen. Alles wat we ons bewust worden komt in feite via ons Ik binnen. En als ons Ik niet met de buitenwereld in verbinding treedt — zij het ook door de verschillende lichamen heen —, dan hebben we evenmin een bewustzijn als 's nachts, tussen inslapen en ontwaken. Het Ik verbindt ons met onze omgeving. Ons astrale lichaam hebben we tijdens de Maanontwikkeling gekregen, die aan onze Aardeontwikkeling vooraf is gegaan. Ons etherlichaam in de nog oudere Zonneontwikkeling, het fysieke lichaam in eerste aanleg in de Saturnusontwikkeling.

Het werk van de Kosmische Hiërarchieën

Maar als u de beschrijving van deze ontwikkeling in mijn boek 'De wetenschap van de geheimen der ziel' naleest, dan zult u zien op welke gecompliceerde wijze het huidige vierledige mensenwezen tot stand is gekomen. U kunt dan zien hoe aan de totstandkoming van onze drie lichamen geestelijke wezens van alle mogelijke hiërarchieën hebben meegewerkt.

De drie lichamen die ons omhullen — fysiek, etherisch en astraal lichaam — zijn in wezen uiterst gecompliceerd! Maar niet alleen hebben deze hiërarchieën meegewerkt aan de totstandkoming van onze lichamen, ze zijn er nog steeds in werkzaam! Wie gelooft dat de mens slechts een samenvoegsel is van botten, bloed, vlees enzovoort, waarvan de gewone natuurwetenschap, de fysiologie, biologie of anatomie vertellen, die begrijpt de mens niet. Wie zoekt naar de waarheid van de menselijke lichamelijkeheid, die moet zien hoe geestelijke wezens van de hogere hiërarchieën werkzaam zijn in alle processen van onze lichamelijke omhulsels die buiten ons bewustzijn plaatsvinden. Zij werken daarin samen, vol wijsheid en volgens een bepaald plan.

In mijn boek 'De wetenschap van de geheimen der ziel' heb ik in grote lijnen geschetst hoe de verschillende geestelijke wezens hebben samengewerkt bij de totstandkoming van de mens. Daaruit kunt u afleiden hoe gecompliceerd deze zaak in details moet zijn. Maar als we de mens willen begrijpen, dan moeten we ook bij deze dingen steeds meer naar details, naar het concrete zoeken.

Nu zijn concrete vragen op dit gebied ongelofelijk moeilijk. Ze zijn geweldig gecompliceerd, deze concrete vragen. Stelt u zich eens voor dat iemand de vraag zou stellen: hoe werkt in onze huidige aardeontwikkeling, in het jaar 1918, in het menselijke etherlichaam — nu, laten we zeggen: de hiërarchie van de Serafiijnen, of van de Dynamis? — Want deze vraag kun je evengoed stellen als de vraag of het op dit moment in Lugano regent of niet. In beide gevallen zal je het antwoord niet kunnen vinden door er alleen maar over na te denken of door een of andere theorie, maar alleen door de feiten na te gaan. Je zult je voor mijn part door een telegram of brief of iets dergelijks ervan op de hoogte moeten stellen of het momenteel in Lugano regent of niet.

Zo zal men ook werkelijk tot de feiten moeten doordringen om vragen te beantwoorden als: wat is in onze tijd de taak van de Geesten van de Wijsheid of van de Tronen in bijvoorbeeld het etherlichaam? — Alleen is een dergelijke vraag buitengewoon gecompliceerd, en we kunnen het gebied waar zulke vragen thuishoren eigenlijk alleen maar benaderen. Op dit gebied is er werkelijk voor gezorgd dat de mens niet overmoedig en trots zonder meer 'de hemel kan bereiken' als hij naar werkelijk inzicht streeft. De dingen die nog dichtbij liggen, die ons direct aangaan, dat zijn de dingen die we nog goed kunnen overzien. Maar dat moeten we dan ook inderdaad doen, als we tenminste bewustzijn willen hebben van de menselijke ontwikkeling waarin we staan.

Het werk van de Engelen

Daarom wil ik met u een vraag behandelen die veel dichtbij staat en die de mens van deze tijd direct aangaat. Deze vraag is: hoe werken de engelen, dus die wezens die het dichtst bij de mens staan, in de huidige fase van de mensheidsontwikkeling in ons astrale lichaam?

Het astrale lichaam is het wezensdeel dat het dichtst bij ons Ik staat. We kunnen dus de hoop koesteren dat we ons zeer betrokken zullen voelen bij de beantwoording van de zojuist gestelde vraag. De engelen vormen de eerste hiërarchie boven de menshiërarchie zelf. We stellen dus een bescheiden vraag en we zullen later zien dat de beantwoording van deze vraag heel belangrijk voor ons is. Wat doen de engelen op dit moment, in de twintigste eeuw, in de huidige ontwikkelingsfase van de mensheid — die begonnen is in de vijftiende eeuw en tot in het begin van het vierde millennium zal duren — wat doen in deze tijd de engelen in ons astrale lichaam?

Welnu, hoe kun je eigenlijk een dergelijke vraag ooit beantwoorden? Je kunt alleen zeggen: serieus spiritueel geesteswetenschappelijk onderzoek is geen spel met voorstellingen, geen spel met woorden, maar dringt werkelijk door tot die gebieden waar de geestelijke wereld zichtbaar wordt. En iets wat zo dichtbij ligt kan inderdaad waargenomen worden.

Een zinvol antwoord op deze vraag kan eigenlijk alleen gegeven worden in het tijdperk van de bewustzijnsziel zelf. Noch in de tijd van het atavistisch helderziende vermogen, noch in de Grieks-Romeinse cultuur kon deze vraag beantwoord worden. Want de beelden die in die tijd in de zielen leefden verduisterden de werkzaamheid van de engelen in ons astrale lichaam. Men kon toen niets zien, juist doordat men de beelden van het atavistisch helderziende bewustzijn had. En in de Grieks-Romeinse tijd was het

denken nog niet zo sterk als het nu is. Het denken heeft wel degelijk een versterking doorgemaakt, met name door de ontwikkeling van de natuurwetenschap.

Dus juist in het tijdperk van de bewustzijnsziel kunnen we bewust een dergelijke vraag benaderen. Doordat we niet alleen maar theorieën verkondigen, doordat we iets te zeggen hebben dat voor het leven van ingrijpende betekenis kan zijn, daardoor moet de antroposofie tonen dat ze vruchten afwerpt voor het leven.

Wat doen de engelen in ons astrale lichaam? We kunnen ons daarvan alleen overtuigen als we opstijgen tot een bepaalde graad van helderziendheid, zodat we kunnen zien wat zich in ons astrale lichaam afspeelt.

Helderziende imaginaties

We moeten dus opstijgen tot minstens een zekere graad van imaginatieve kennis. Dan openbaart zich aan ons dat deze wezens uit de hiërarchie van de Angeloi — en in zekere zin geldt dat voor iedere engel afzonderlijk die voor de mens een bepaalde opgave heeft, maar het geldt ook met name voor het samenwerken van de Angeloi — dat deze wezens beelden vormen in het astrale lichaam van de mens. Ze vormen beelden onder leiding van de Geesten van de Vorm.

Als je niet opstijgt tot imaginatief inzicht, dan weet je niet dat in ons astrale lichaam voortdurend beelden worden gevormd. Ze ontstaan en vergaan, deze beelden. Zouden deze beelden niet gevormd worden, dan zou er geen sprake zijn van een verdere ontwikkeling van de mensheid overeenkomstig de intenties van de Geesten van de Vorm. Wat de Geesten van de Vorm aan het einde van de aardeontwikkeling en in een nog verdere toekomst met ons willen bereiken, dat moeten ze eerst in beelden ontwikkelen. En uit deze beelden ontstaat dan later de omgevormde mensheid, de werkelijkheid.

Deze beelden in ons astrale lichaam worden in onze tijd door de Geesten van de Vorm gevormd via de engelen. Deze beelden kun je met het denken dat tot helderziendheid ontwikkeld is, bereiken. En je kunt deze beelden, die de engelen in ons astrale lichaam vormen, op de voet volgen. Dan zie je dat deze beelden volgens heel bepaalde impulsen, volgens heel bepaalde principes worden gevormd. En wel zo dat in de wijze waarop ze gevormd worden, krachten liggen voor de toekomstige ontwikkeling van de mensheid. Als je de engelen bij het volbrengen van deze taak waarneemt — het klinkt misschien wonderlijk, maar ik moet me toch zo uitdrukken —, dan hebben deze engelen bij dit werk een heel bepaald doel.

Sociale broederschap over de gehele wereld

De engelen werken aan de toekomstige sociale vormen voor het aardeleven van de mens. En ze willen door de beelden die ze in de astrale lichamen van de mensen vormen, heel bepaalde sociale toestanden in de menselijke samenleving van de toekomst bewerkstelligen. De mensen kunnen zich wel verzetten tegen de gedachte dat de engelen in hen toekomstidealen willen opwekken, maar toch is het zo. En hieraan ligt een heel bepaalde impuls ten grondslag, namelijk de impuls dat in de toekomst geen mens meer zijn geluk rustig zal kunnen genieten als naast hem anderen ongelukkig zijn.

Dit is een impuls van absolute broederlijkheid, absolute eenwording van het mensengeslacht; op de juiste wijze opgevatte broederlijkheid met betrekking tot de sociale omstandigheden in het fysieke leven. Dat is het eerste gezichtspunt volgens welke de engelen de beelden in ons astrale lichaam vormen.

Geestelijke en religieuze vrijheid

Er is echter nog een tweede impuls. Ze werken niet alleen aan het toekomstige sociale leven, maar ook aan de menselijke ziel, aan het zielenleven van de mens. De beelden die ze in ons astrale lichaam inprenten hebben de bedoeling dat in de toekomst iedere mens in iedere medemens iets verborgen goddelijks zal zien.

Dus let wel: het moet anders worden, volgens de bedoeling van de engelen! Het moet zo worden dat we de mens niet zien als een hoger ontwikkeld dier, dat we alleen naar zijn fysieke kwaliteiten beoordelen, noch in theorie, noch in de praktijk. Nee, we moeten ieder mens met het gevoel tegemoet treden: in deze mens zie ik een openbaring uit de goddelijke oergronden, een openbaring in vlees en bloed.

De beelden van de engelen, de Angeloi, willen bewerkstelligen: dat we zo ernstig en zo intensief mogelijk proberen de mens te zien als een beeld dat zich uit de geestelijke wereld openbaart.

Als dit werkelijkheid wordt zal dat eens heel bepaalde gevolgen hebben. Elke vrije religiositeit zal er in de toekomst op gebaseerd zijn dat in de directe praktijk van het leven, niet alleen in theorie, ieder mens als een evenbeeld van de godheid erkend wordt. Dan kan er geen geloofsdwang bestaan, dan zal er geen geloofsdwang nodig zijn, want dan zal iedere ontmoeting van mens tot mens een religieuze handeling, een sacrament zijn. En om het religieuze leven in stand te houden zal niemand een aparte kerk met instituties op het fysieke plan nodig hebben. De kerk kan — als ze zichzelf goed begrijpt — uitsluitend de doelstelling hebben, zichzelf op het fysieke plan overbodig te maken doordat het hele leven tot een uitdrukking van het bovenzinnelijke wordt gemaakt. Dat is de impuls van de werkzaamheid van de engelen: het religieuze leven van de mensen volledig vrij te maken.

De geesteswereld beleven

En er is een derde impuls: de mensen de mogelijkheid te geven om door het denken tot de geest te komen, om door het denken over de afgrond heen tot een beleven in het gebied van de geest te komen.

- Geesteswetenschap voor de geest,
- een vrij religieus leven voor de zielen,
- broederlijkheid voor de lichamen,

Deze motieven klinken als een wereldmuziek door het werk van de engelen in de astrale lichamen van de mensen! Je hoeft je bewustzijn maar tot op een bepaald niveau te verheffen, dan voel je je als het ware midden in deze wonderbare werkplaats van de engelen in het menselijke astrale lichaam.

Bewustzijnszieletijd

Nu leven wij tegenwoordig in het tijdperk van de bewustzijnsziel, en dit is de tijd waarin de engelen zo werken als ik zojuist beschreven heb. De mensen moeten nu langzamerhand bewust toegang tot deze dingen krijgen. Dat hoort in de menselijke ontwikkeling.

Maar hoe kom je tot zulke inzichten? Waar vind je eigenlijk dit werk van de engelen? Welnu, tegenwoordig vind je dat nog in de slapende mens. Je vindt het in de slaaptoestand van de mens, tussen het inslapen en het ontwaken. Maar je vindt het ook in de 'wakkeren' slaaptoestanden.

Ik heb er vaak over gesproken dat de mensen, hoewel ze wakker zijn, in de belangrijkste aangelegenheden eigenlijk hun leven slapend laten voorbijgaan. Dit is geen bijzonder verheugend verschijnsel, maar ik kan u de verzekering geven dat je tegenwoordig echt, als je bewust door het leven gaat, veel, heel veel slapende mensen ziet. Zij laten gebeuren wat er in de wereld gebeurt zonder zich ervoor te interesseren. Ze bekommeren zich er niet om en verbinden zich er niet mee. Slapend laten ze grote wereldgebeurtenissen aan zich voorbijgaan, hoewel ze schijnbaar wakker zijn. En juist op zulke momenten, wanneer de mensen schijnbaar wakker zo iets bijzonders verslapen, dan speelt zich in hun astrale lichaam dit belangrijke werk van de Angeloi af — onafhankelijk van het feit of de mensen dit nu willen weten of niet. Het lijkt heel raadselachtig en paradoxaal, maar al is iemand nog zo'n slaapkop, al ontgaat hem alles wat er om hem heen gebeurt en zou niemand hem waardig bevinden om welke verbinding dan ook met de geestelijke wereld aan te gaan — toch werkt zijn engel vanuit de gemeenschap der engelen in zijn astrale lichaam aan de toekomst van de mensheid. Maar nu komt het er in onze tijd op aan dat zoiets tot het menselijke bewustzijn doordringt. De bewustzijnsziel moet tot inzicht op dit gebied gebracht worden.

Nadat ik dit uiteengezet heb zult u kunnen begrijpen dat ons juist in deze bewustzijnszieletijd een heel bepaalde gebeurtenis te wachten staat. En omdat het hier om de bewustzijnsziel gaat zal het van de mensen afhangen hoe deze gebeurtenis zich in de mensheidsgeschiedenis zal voltrekken. Deze gebeurtenis kan een eeuw eerder of een eeuw later komen, maar in feite zou het hoe dan ook in de mensheidsontwikkeling moeten plaatsvinden. En deze gebeurtenis kun je als volgt omschrijven: de mensen moeten door middel van hun bewustzijnsziel, door hun bewuste denken zover komen dat ze schouwen hoe de engelen te werk gaan om de toekomst van de mensheid voor te bereiden. — Wat de geesteswetenschap brengt moet praktische levenswijsheden van de mensheid worden. Het inzicht in de intenties van de engelen moet tot eigen wijsheidsgoed van de mensen worden.

Nu is echter de mensheid in haar ontwikkeling naar steeds grotere vrijheid reeds zo ver gevorderd dat het van de mens zelf zal afhangen of hij de geschilderde gebeurtenis zal verslapen of dat hij met vol bewustzijn er naartoe zal streven. Wat zou dat betekenen: met vol bewustzijn er naartoe streven? Dat betekent het volgende.

Studie van de geesteswetenschap

Je kunt tegenwoordig de spirituele geesteswetenschap bestuderen, die is er. Je hoeft bijvoorbeeld niet eens iets anders te doen dan geesteswetenschap van de Antroposofie te bestuderen. Wie daarnaast nog allerlei meditaties doet en wie rekening houdt met praktische aanwijzingen zoals ze gegeven zijn in bijvoorbeeld 'De weg tot inzicht in hogere werelden', die ondersteunt de zaak verder. Maar het noodzakelijke gebeurt al wanneer je de spirituele geesteswetenschap bestudeert en echt bewust begrijpt. Iedereen kan tegenwoordig de geesteswetenschap bestuderen zonder over helderziende vermogens te beschikken, als je jezelf niet met vooroordelen de weg verspert. En als de mensen steeds meer de geesteswetenschap bestuderen, als ze de begrippen en ideeën in zich opnemen die in de geesteswetenschap te vinden zijn, dan zullen ze in hun bewustzijn zo wakker worden dat ze bepaalde gebeurtenissen niet zullen verslapen, maar wakker zullen waarnemen.

We kunnen deze gebeurtenissen nog nauwkeuriger beschrijven. Want dat we weet hebben van de daden van de engelen is alleen nog maar de voorbereiding. De hoofdzaak is dat op een gegeven tijdstip drie dingen zullen optreden. Zoals gezegd, afhankelijk van het gedrag van de mensen zal dit tijdstip vroeger of later, of in het allerergste geval helemaal niet aanbreken.

Drie dingen willen de Engelen aan de mensheid geven

Ten eerste, hoe een werkelijk interesse kan ontstaan voor het diepere wezen van de mens. Inderdaad, er zal een tijdstip aanbreken — en we mogen dit tijdstip niet verslapen! — waarop we deze impuls vanuit de geestelijke wereld door onze engel zullen ontvangen: dat we een veel grotere interesse voor elke medemens zullen hebben dan nu maar al te vaak het geval is. Dit zal met een schok gebeuren, doordat uit de geestelijke wereld een bepaald geheim in de mensen wordt gelegd: het geheim van wat de andere mens is. Ik bedoel dit heel concreet! De mensen zullen iets ervaren waardoor interesse voor elke medemens wordt gewekt. Dit zal zich in het sociale leven afspelen.

Het tweede zal zijn dat de engelen vanuit de geestelijke wereld —onweerlegbaar — de mensen zal laten zien dat de Christusimpuls naast al het andere ook volledige godsdienstvrijheid inhoudt. Dat alleen dat echt christendom is wat absolute religieuze vrijheid mogelijk maakt.

Het derde punt is dus de onwrikbare overtuiging van het geestelijke karakter van de wereld.

Deze gebeurtenis zal, zoals gezegd, zo plaatsvinden dat de bewustzijnsziel van de mens er een bepaalde relatie toe krijgt. Dat zal eens in de mensheidsontwikkeling moeten plaatsvinden. Daar werken de engelen door hun beelden in het astrale lichaam van de mens naar toe. Nu wil ik u er echter opmerkzaam op maken, dat deze gebeurtenis, die in de toekomst zal plaatsvinden, nu al in de wil van de mens ligt. De mens kan veel dingen nalaten. En menigeen laat tegenwoordig veel na wat tot een wakker beleven van het aangeduide tijdstip kan voeren.

Luciferische en Ahrimanische wezens

Nu bestaan er zoals u weet andere wezens in de wereldontwikkeling, wezens die er belang bij hebben de mens van zijn pad af te brengen. Dat zijn de ahrimanische satanische wezens en de luciferische duivelse wezens. De gebeurtenissen die ik hiervoor beschreven heb liggen in het goddelijke plan voor de mensheidsontwikkeling. De mens zou inderdaad, als hij zich echt aan zijn eigen natuur zou overgeven, tot een bewustzijn moeten komen wat de engel in zijn astrale lichaam ontplooit.

Maar de luciferische ontwikkeling streeft ernaar de mensen van het inzicht in de hiërarchie van de Angeloi af te houden! En deze luciferische wezens doen dit op de volgende wijze: ze belemmeren de vrije wil van de mens. Ze proberen de mens het praktiseren van zijn vrije wil te verduisteren doordat ze hem weliswaar tot een goed wezen willen maken — ik behandel Lucifer nu vanuit een bepaald gezichtspunt dat ik nu aanroer, bij de mens eigenlijk het goede, het geestelijke —; maar Lucifer wil hem tot een automaat maken, dus zonder vrije wil. De mens moet helderziend, volgens schijnbaar goede principes, gemaakt worden, alleen, in zekere zin automatisch. De luciferische wezens willen de mens zijn vrije wil, de mogelijkheid tot het kwaad afnemen. Ze willen hem zo maken dat hij wel vanuit de geest handelt, maar als een geestelijk evenbeeld, namelijk zonder vrije wil, Ze willen hem tot een automatisch wezen maken, die luciferische wezens.

Dit hangt samen met bepaalde geheimen van de mensheidsontwikkeling. De luciferische wezens, dat weet u, zijn wezens die in een bepaalde fase van hun ontwikkeling zijn blijven staan. Ze brengen een vreemd element in de normale ontwikkeling. Ze hebben er veel belang bij de mens zo aan te pakken dat hij niet tot de vrije wil komt, omdat zij zelf de vrije wil niet verworven hebben.

De vrije wil kan alleen op Aarde ontwikkeld worden. Maar zij willen niets met de aarde te maken hebben, ze willen alleen de Saturnus, Zonne en Maanontwikkeling, en daarbij willen ze blijven staan. Ze willen met de Aardeontwikkeling niets te maken hebben, ze haten de vrije wil van de mens in zekere zin. Ze handelen wel zeer geestelijk, maar automatisch — dat is van groot belang — en ze willen de mens tot hun eigen niveau tot hun geestelijk niveau verheffen. Ze willen hem geestelijk maken, maar automatisch. Dit brengt echter het gevaar met zich mee dat de mens te vroeg, dus vóór het volledige ontwaken van de bewustzijnsziel, tot een geestelijk automatisch handelend wezen wordt en dat hij daardoor niet wakker kan zijn voor de openbaring die er zal komen, die ik zojuist heb gekarakteriseerd.

Maar ook de ahrimanische wezens werken deze openbaring tegen. Zij streven er niet naar de mens heel geestelijk te maken, maar zij streven er juist naar in de mens het bewustzijn van zijn geestelijke bestaan te doden. Ze willen de mens ervan overtuigen dat hij eigenlijk slechts een zeer hoog ontwikkelde dier is. Ahriman is in werkelijkheid de grote leraar van het materialistische darwinisme! Ahriman is ook de grote leraar van al dat technische en praktische streven in de aardeontwikkeling dat alleen het uiterlijkzintuiglijke menselijke leven wil laten gelden, dat slechts een ver ontwikkelde techniek wil hebben, opdat op geraffineerde wijze de mens dezelfde eet en drinkbehoeften en andere behoeften bevredigt als het dier bevredigt. In de mens het bewustzijn te doden, te verduisteren dat hij een evenbeeld van de godheid is, daar

streven de ahrimanische wezens door allerlei geraffineerde wetenschappelijke middelen in onze tijd naar.

In vroeger tijden zou het de ahrimanische wezens niets hebben gebaat op deze wijze met theorieën de waarheid voor de mensen te verduisteren. Waarom niet? Omdat het in de tijd van de atavistische helderziendheid, van het beeldbewustzijn, er niet toe deed hoe de mens dacht. Men dacht gewoon in beelden en kon door deze beelden heen een blik werpen op de geestelijke wereld. Wat Ahriman hem zou hebben bijgebracht over zijn relatie tot de dieren, dat zou op zijn levenshouding geen enkele invloed hebben gehad. Het denken heeft pas macht gekregen — in zijn onmacht macht gekregen — in ons vijfde na Atlantische cultuurtijdperk, dus na de vijftiende eeuw. Pas sinds die tijd is het denken geschikt om de bewustzijnsziel in het gebied van de geest binnen te leiden, maar daarmee ook de toegang tot de geestelijke wereld juist te verhinderen.

Nu pas beleven we de tijd waarin een wetenschappelijke theorie op bewuste wijze de mens beroven kan van zijn goddelijkheid en van zijn ervaringen in het gebied van het goddelijke. Dat is nu eenmaal alleen in het tijdperk van de bewustzijnsziel mogelijk. Daarom streven de ahrimanische geesten ernaar ideeën en theorieën onder de mensheid te verbreiden die de goddelijke oorsprong van de mens verduisteren.

Onder aanvoering van de stromingen die naar deze normale goddelijke ontwikkeling van de mens streven kunnen we opmaken hoe we ons leven moeten inrichten om in staat te zijn de openbaring waar ik over gesproken heb niet te verslapen. Anders ontstaat er een groot gevaar. En we moeten heel wakker zijn voor dit gevaar, anders zal er in plaats van de machtige gebeurtenis die in de toekomstige aardeontwikkeling moet ingrijpen iets heel anders optreden, iets wat werkelijk een gevaar kan vormen voor deze aardeontwikkeling.

Ziet u, bepaalde geestelijke wezens maken hun ontwikkeling door samen met de ontwikkeling van de mens. De engelen die in ons astrale lichaam beelden vormen, doen dit natuurlijk niet als een soort spel, maar om er iets mee te bereiken. Wat ze echter willen bereiken moet nu juist in de mensheid op aarde bereikt worden. De hele zaak zou dus tot een spel worden als de mensen na het verwerven van de bewustzijnsziel bewust zouden nalaten zich erom te bekommeren. Het zou allemaal tot een spel worden! De engelen zouden slechts een spel spelen in de ontwikkeling van het astrale lichaam van de mens, Alleen doordat het in de mensheid verwezenlijkt wordt is het geen spel, maar ernst.

Daaruit zult u begrijpen dat het werk van de engelen onder alle omstandigheden grote ernst moet blijven. Stelt u zich voor wat het achter de schermen van het bestaan zou betekenen als de mensen eenvoudigweg door hun sufheid het werk van de engelen tot een spel zouden maken!

Het grote gevaar: Niet wakker zijn voor het jaar 2000

En als dit nu toch zou gebeuren? Als de mensheid nu toch zou blijven slapen en niet wakker zou zijn voor de belangrijke geestelijke openbaring in de toekomst? Als de mensen bijvoorbeeld de zaak van de religieuze vrijheid zouden verslapen, als ze de herhaling van het 'Mysterie van Golgotha' in de etherwereld en de wederkomst van de etherische Christus, waarover ik zo vaak gesproken heb, zouden verslapen, of de andere zaken die ik genoemd heb, als ze dat of de andere dingen zouden verslapen, dan zouden de engelen dat wat ze met de beelden in het astrale lichaam willen bereiken, op een andere manier moeten zien te verwezenlijken. En wat de mensen niet in hun astrale lichaam tot stand laten komen door wakker te willen worden, dat zou in dit geval nagestreefd worden doordat de engelen hun doelen bereiken via de slapende mensenlichamen.

Dus wat de mensen zouden 'verslapen' in hun waaktoestand zouden de engelen moeten bereiken met behulp van dat deel van de mens dat in bed blijft liggen tijdens de slaap: fysiek en etherlichaam. Daar zouden ze de krachten zoeken om hun doelen te bereiken. Wat met de wakkere mensen, wanneer de wakkere zielen in het etherlichaam en het fysieke lichaam zijn, niet kan worden bereikt, dat wordt met de slapende ether en fysieke lichamen bereikt wanneer de mensen die wakker moesten zijn dan slapend met hun Ik en astrale lichaam buiten zouden zijn.

Dat is het grote gevaar voor de bewustzijnszieletijd. Dit is de gebeurtenis die zich zou kunnen voltrekken nog vóór het begin van het derde millennium, dat begint met het jaar 2000. Het zou inderdaad kunnen gebeuren: dat de engelen hun hele werkzaamheid uit het astrale lichaam zouden moeten terugtrekken en in het etherlichamen zouden moeten onderduiken om hun werk te kunnen verwezenlijken. Ze zouden dan hun doel niet kunnen bereiken met behulp van de wakkere mens, maar slechts met de slapende lichamen. Maar de mens zou er dan niet bij betrokken zijn! Hiermee heb ik de zaak in grote lijnen beschreven.

Gevolgen van het verslapen

Maar wat zouden de gevolgen daarvan zijn dat de engelen zo'n activiteit zouden moeten volbrengen buiten het bewustzijn van de mensen om? Daardoor zouden drie dingen onvermijdelijk optreden.

Eerste gevolg

Als eerste gevolg zou in het mensenlichaam iets worden opgewekt, wat hij niet in vrijheid kan ontvangen, maar wat hij eenvoudigweg zou aantreffen als hij 's morgens ontwaakt. Het wordt dus tot instinkt, in plaats van tot een vrijheidsbewustzijn, en daardoor wordt het schadelijk. En wel dreigen bepaalde instinctieve inzichten schadelijk te worden die samenhangen met het mysterie van de conceptie en de geboorte, met het hele seksuele leven, door bepaalde engelen die zelf dan een zekere verandering zouden doormaken. Maar daarover kan ik niet spreken, omdat dit deel uitmaakt van die diepere geheimen van de inwijdingswetenschap waarover in deze tijd nog niet gesproken mag worden.

Wel kunnen we zeggen: in de mensheidsontwikkeling zouden, in plaats van op een wakkere, bewuste en zinvolle wijze, op een schadelijke en vernietigende wijze bepaalde seksuele instincten optreden; instincten die niet slechts tot dwalingen zouden leiden, maar die op het sociale leven zouden overgaan. Ze zouden bepaalde vormen in het sociale leven laten ontstaan. Ze zouden vooral de mensen ertoe brengen door datgene wat als gevolg van het seksuele leven in hun bloed zou komen, om in ieder geval geen broederlijkheid op aarde te ontwikkelen. Integendeel, de mensen zouden zich instinctmatig tegen elke broederlijkheid verzetten. Dat zou instinctief zijn. We komen dus op een beslissend punt waar gekozen moet worden: of we gaan naar rechts, maar dan moeten we wakker zijn; of we gaan naar links, dan kunnen we blijven slapen — maar dan zullen instincten optreden, afgrijselijke instincten. Wat zal de natuurwetenschap dan zeggen? Ja, de natuurwetenschappers zullen zeggen: dat is een natuurlijke noodzaak. Dat moest gebeuren, dat ligt nu eenmaal in de aard van de mensheidsontwikkeling.

De natuurwetenschap kan zulke dingen niet echt begrijpen. Want of de mensen nu engelen of duivels zouden worden, natuurwetenschappelijk is het altijd te verklaren. Over beide heeft de natuurwetenschap hetzelfde te zeggen: het latere stadium is altijd uit een vroeger stadium voortgekomen. — Dat is de grote wijsheid van de causale natuurverklaringen! De natuurwetenschap zal niets merken van de gebeurtenis die ik beschreven heb. Want zij zal, als de mensen tot halve duivels worden door hun seksuele instincten, dat als een natuurlijke noodzaak beschouwen. Dus natuurwetenschappelijk kan deze zaak niet worden verklaard. Want wat er ook gebeurt: natuurwetenschappelijk is alles te verklaren! Doorgronden kan men zulke dingen echter alleen door bovenzinnelijke waarneming, de spirituele geesteswetenschap.

Tweede gevolg

Maar deze werkzaamheid van de engelen heeft nog een tweede gevolg voor de mensheid, namelijk een instinctieve kennis van bepaalde geneesmiddelen, maar een schadelijke kennis van bepaalde geneesmiddelen. De hele medische wetenschap zal op een materialistische manier een geweldige ontwikkeling doormaken. De mensen zullen instinctief inzicht krijgen in de genezende kracht van bepaalde substanties en verrichtingen. Daardoor zal men enorm veel schade aanrichten, maar men zal deze schade nuttig noemen.

Men zal het zieke gezond noemen en men zal positief waarderen wat ons juist op een bepaalde manier ongezond maakt. Dus men zal meer inzicht krijgen in de genezende werking van bepaalde processen en verrichtingen, maar ze zal in een heel schadelijk vaarwater komen. Want met name zal men instinctief te weten komen wat bepaalde substanties en verrichtingen voor ziektes kunnen veroorzaken, en men zal volgens egoïstische motieven naar willekeur ziektes kunnen veroorzaken of niet veroorzaken.

Derde gevolg

En het derde gevolg zal zijn dat men heel bepaalde krachten leert kennen met behulp waarvan men slechts door heel kleine oorzaken, door harmonisering van bepaalde trillingen, in de wereld grote machinekrachten zal kunnen ontketen. Op deze wijze zal men komen tot een zekere geestelijke besturing van alles wat machinaal en mechanisch

is. De hele techniek zal in een wild vaarwater komen, maar het egoïsme van de mensen zal hierdoor bijzonder gediend zijn.

Dit is een stuk concreet inzicht in de ontwikkeling van het bestaan. Alleen hij kan dit inzicht naar waarde schatten die doorziet dat een onspirituele opvatting van het leven deze dingen helemaal niet kan begrijpen.

Als deze dingen zouden optreden:

- een medische wetenschap die schadelijk is voor de mensheid;
- een verschrikkelijke dwaling op het gebied van de seksuele instincten;
- een geweldige uitbuiting in het mechanische van natuurkrachten door geestelijke krachten,

dan zou een onspirituele wereldbeschouwing niet kunnen doorzien hoe de mensheid van het ware pad afdwaalt.

Net zomin als de slapende, zolang hij slaapt, de rover opmerkt die hem nadert om hem te bestelen. Dat merkt hij niet. Hij merkt hoogstens naderhand, wanneer hij wakker wordt, wat er is aangericht. Maar dat zou voor de mensheid een verschrikkelijk ontwaken zijn: de mensen zouden genoeg scheppen in de instinctieve verruiming van hun kennis van de geneeskraft van bepaalde processen en substanties. Ze zouden genoeg scheppen in de ontsporing van seksuele instincten en deze ontsporing prijzen als een bijzonder hoog niveau van bovenmenselijkheid, onbevangenheid en onbevooroordeeldheid. Lelijk zou mooi en mooi lelijk worden genoemd in bepaald opzicht, en men zou er niets van merken, omdat men alles als een natuurwetmatigheid zou beschouwen. Maar het zou een afdwaling zijn van de weg die voor de mensheid bedoeld is.

Verantwoordelijkheid nemen

Ik meen dat iemand die een gevoel heeft ontwikkeld voor een werkelijk spiritueel geestelijke levenshouding, ook de ernst kan opbrengen jegens deze waarheden waarover ik vandaag gesproken heb. Daaruit kan men verkrijgen wat eigenlijk altijd uit studie van spirituele geesteswetenschap moet worden verkregen: een zeker plichtsgevoel tegenover het leven. Op welke plaats we ook staan, wat we ook te doen hebben in de wereld, het gaat erom de gedachte in ons te dragen: ons handelen moet doortrokken en doorlicht zijn van ons geestelijk bewustzijn. Dan dragen we iets bij tot de juiste vooruitgang van de ontwikkeling van de mensheid.

Wie meent dat de ware geesteswetenschap ons van het praktische, intensieve leven afbrengt vergist zich. Door ware geesteswetenschap worden we juist wakker. Het wakker zijn voor de geestelijke wereld verhoudt zich tot het normale dagbewustzijn als dit gewone waken tot de toestand van de slaap. We kunnen de vraag stellen: 'Kan het waakleven ooit schadelijk zijn voor de slaap?'

Ja, als het waakleven niet goed geregeld is! Als we ons waakleven harmonisch regelen, dan hebben we ook een gezonde slaap, maar als we overdag suffen, of lui en gemakzuchtig zijn in plaats van te werken, dan zal onze slaap ongezond zijn. En zo is het ook met het wakkere leven dat we door de spirituele geesteswetenschap verwerven. Als

we een geordende verhouding tot de geestelijke wereld opbouwen, dan zal hierdoor ook onze belangstelling voor het gewone zintuiglijke leven in goede banen geleid worden.

Je moet echt slapend door het leven gaan om in onze tijd bepaalde dingen niet op te merken. Hoe trots zijn de mensen niet geweest op hun 'praktische levensstijl', vooral de laatste tientallen jaren. Men heeft het ten slotte zover gebracht dat zij die het ideële, het geestelijke het meest verachten, overal in de leidinggevende posities terecht zijn gekomen. Maar nu komen er hier en daar stemmen op — meestal geheel instinctief — die schreeuwen: 'Er moet een nieuwe tijd komen, er moeten allerlei nieuwe idealen komen!' Maar het is een hees geschreeuw. En zolang deze dingen instinctief optreden zonder dat men zich bewust verdiept in de geesteswetenschap, zullen ze eerder tot verval leiden dan tot een vruchtbare ontwikkeling.

De mensheid moet wakker worden

Wie de mensen vandaag de dag toespreekt met dezelfde woorden die ze al sinds lange tijd gewend zijn, die oogst soms nog enige bijval. Maar de mensen zullen er aan moeten wennen, andere woorden, andere zinswendingen te gaan horen, opdat uit de chaos een sociale kosmos kan ontstaan. Als de mensheid namelijk niet wakker is voor wat er in een bepaald tijdperk moet gebeuren, dan kan er helemaal niets nieuws ontstaan. Dan waart slechts het spook van het vorige tijdperk rond, zoals tegenwoordig in vele religieuze gemeenschappen eenvoudigweg de spoken van het verleden rondwaren, en zoals bijvoorbeeld in ons huidige rechtsleven het spook van het oude Rome rondwaart.

De mens moet zich juist in dit opzicht in het tijdperk van de bewustzijnsziel vrij maken, werkelijk leiden in de waarneming van een geestelijk feit: hoe werkt de engel in ons astrale lichaam? — Abstract spreken over Angeloi enzovoort, dat kan hoogstens een begin zijn. We moeten verder komen doordat we concreet over deze zaken spreken, dat wil zeggen die vraag beantwoorden die in onze tijd het dichtst bij ons ligt. En deze vraag gaat ons aan omdat de engel in ons astrale lichaam beelden weeft, deze beelden onze toekomst moeten vormen en dit door de bewustzijnsziel moet worden voltrokken. Als we geen bewustzijnsziel hadden, dan zouden we ons geen zorgen hoeven te maken. Dan zouden wel andere geesten, andere hiërarchieën ingrijpen om tot stand te brengen wat de engel weeft. Maar omdat we de bewustzijnsziel moeten ontwikkelen, treden geen andere geesten op om te realiseren wat de engel weeft.

Natuurlijk hebben in de Egyptische tijd ook engelen beelden geweven. Maar al snel grepen andere geesten in, en voor de mens werd dat juist verduisterd door zijn atavistisch helderziende bewustzijn. Dus de mens legde een sluier, een donkere sluier over de daden van de engelen. Maar nu moet de mens die onthullen. Daarom mag hij niet verslapen wat in zijn bewuste leven binnengebracht wordt in de tijd die nog vóór het derde millennium zal eindigen. Laten we aan de spirituele geesteswetenschap niet alleen theorieën ontlenuen, maar ook voornemens! Die zullen ons de kracht geven wakkere mensen te zijn.

Terugblikken op de dag

We kunnen er een gewoonte van maken, wakkere mensen te zijn. We kunnen op allerlei dingen gaan letten. We kunnen meteen beginnen wakkerheid te oefenen! We kunnen

bijvoorbeeld gaan ontdekken dat er in feite geen dag vergaat waarin niet in ons leven een wonder gebeurt. Omgekeerd kun je ook zeggen: als we op een bepaalde dag geen wonder vinden in ons leven, dan hebben we het alleen maar niet gezien.

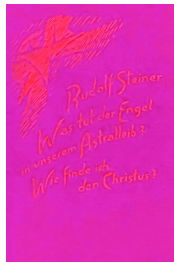
Probeer u maar eens op uw leven 's avonds terug te kijken. U zult een kleine of een grote of een middelgrote gebeurtenis vinden waarover u kunt zeggen: 'Die is op een wonderlijke manier in mijn leven gekomen, die heeft zich heel wonderlijk voltrokken.' U komt tot een dergelijke gedachte als u maar grondig genoeg denkt, als u de samenhang van het leven maar grondig genoeg observeert. Dat doet men echter gewoonlijk niet, men vraagt zich meestal niet af: Wat is er vandaag door de een of andere gebeurtenis juist verhinderd?'

We houden ons doorgaans niet bezig met de dingen die verhinderd zijn, die — als ze wèl waren gebeurd — ons leven grondig zouden hebben veranderd. Achter deze dingen die op de een of andere wijze uit ons leven worden verwijderd zit ontzettend veel wat ons tot wakkere mensen opvoedt. 'Wat had mij vandaag allemaal kunnen overkomen?' Als ik mezelf iedere avond deze vraag stel en dan afzonderlijke gebeurtenissen bekijk die het een of ander hadden kunnen veroorzaken, dan voeren dergelijke vragen tot een beschouwing van het leven die wakkerheid in de zelfopvoeding binnenbrengt. Daarmee kun je beginnen en het zal je vanzelf steeds verder brengen; uiteindelijk leidt het je ertoe dat je zoiets als het volgende te weten komt.

We willen bijvoorbeeld om half elf 's morgens uitgaan, maar op het laatste moment komt er nog iemand op bezoek waardoor we worden opgehouden. We ergeren ons dat we worden opgehouden, maar we vragen ons niet af wat er had kunnen gebeuren als we werkelijk op het tijdstip vertrokken waren dat we ons hadden voorgenomen. We vragen niet: wat is er nu veranderd?

Dit kan een begin zijn, en het kan dan vanzelf steeds verder en verder voeren. Ik heb over zulke zaken ook hier al eens uitvoeriger gesproken. Er voert een rechte weg van de waarneming van het negatieve in ons leven, dat echter een uitdrukking kan zijn van de wijze leiding van ons bestaan naar het waarnemen van de wevende en werkzame engel in ons astrale lichaam — een rechte weg en een zekere weg die we kunnen inslaan.

Rudolf Steiner

*Was tut der Engel in unserem Astralleib?
Voordracht voor de Antroposofische gemeenschap
Zurich, 9 oktober 1918*